

ЮРИДИЧНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПЛАГІАТ

Блага О. Б.

*кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри загальноправових та гуманітарних дисциплін
Івано-Франківський навчально-науковий юридичний інститут
Національного університету «Одеська юридична академія»
м. Івано-Франківськ, Україна*

Мула У. О.

*студентка 3 курсу
Івано-Франківський фаховий коледж
Київського університету інтелектуальної власності та права
м. Івано-Франківськ, Україна*

Одним із ключових чинників економічного, науково-технічного та культурного прогресу є інтелектуальна власність, яка динамічно поглинає нові знання та інновації сучасного світу. В умовах глобальної цифровізації, не викликає зусиль скопіювати та поширити об'єкти інтелектуальної власності. Отож питання захисту прав на результати творчої, інтелектуальної діяльності та юридичної відповідальності за порушення цих прав стають вирішальними для стимулювання як інноваційної активності, так і забезпечення чесної конкуренції та заохочення інвестицій.

Для сучасної України, яка є кандидатом на вступ до Європейського Союзу, ефективне функціонування системи захисту інтелектуальної власності є необхідною умовою. Порушення прав інтелектуальної власності, зокрема плагіат, послаблює підвалини освітньої, наукової та творчої царин, веде до зниження якості наукових досліджень та довіри до них, а також завдає правовласникам значних економічних та репутаційних збитків. Отже, дослідження правових аспектів юридичної відповідальності за порушення інтелектуальної власності та плагіат, а також аналіз чинного законодавства та правозастосовної практики в Україні є вкрай актуальним для розробки дієвих механізмів захисту та формування правової культури.

Традиційно право інтелектуальної власності визначають як цивільно-правовий інститут, «тобто сукупність правових норм, які

регулюють суспільні відносини у сфері створення, використання й охорони результатів інтелектуальної, творчої діяльності» [2, с. 21].

Інтелектуальна власність – це закріплена законодавством сукупність правових норм, які регулюють суспільні відносини щодо створення, використання й охорони результатів інтелектуальної, творчої діяльності. Основними засадами правової охорони інтелектуальної власності є визнання авторства, надання та забезпечення виключних прав, охорона від неправомірного використання, а також стимулювання інноваційної активності.

При цьому зазначимо, що право інтелектуальної власності, як і право власності, регулюється не тільки нормами цивільного права, а й конституційним правом. «Право інтелектуальної власності в суб'єктивному сенсі можна розглядати як конституційно визначене та гарантоване державою право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності». За своєю юридичною природою право інтелектуальної власності є конституційним (основним) правом людини [2, с. 22].

У законодавстві передбачено такі види відповідальності за порушення у сфері інтелектуальної власності як цивільна, адміністративна та кримінальна.

Цивільно-правова відповідальність спрямована на компенсацію збитків, відшкодування шкоди через штрафи, виправні роботи на строк до двох років або позбавлення волі на той самий строк.

На підставі норм Закону України «Про захист від несумлінної конкуренції» постраждалий може також звернутися за захистом своїх прав та інтересів до Антимонопольного комітету України.

У Кодексі України про адміністративні правопорушення передбачена ст. 51-2 за незаконне використання об'єкта права інтелектуальної власності або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняються законом та тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян із конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, призначених для її виготовлення [1].

Кримінальними діями відповідно до ст.ст. 176 та 177 Кримінального кодексу України визнаються зловживання правами на об'єкти інтелектуальної власності, їх незаконне використання та порушення авторських прав. Зокрема ст. 176 Кримінального кодексу України визначає відповідальність за порушення авторського права та суміжних прав. Порушення цієї статті призводить до настання кримінальної відповідальності, яка може бути виражена у вигляді покарання від штрафу, виправних робіт до позбавлення волі на строк до п'яти років [3].

Стосовно запобігання академічному плагіату та його виявлення у наукових роботах, то їх правовою основою є Конституція України, закони України «Про освіту», «Про авторське право і суміжні права», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про науково-технічну інформацію», «Про вищу освіту». Зокрема у Методичних рекомендаціях щодо запобігання академічному плагіату використовуються визначені вказаними законами терміни:

1. Плагіат – оприлюднення (опублікування), повністю або частково, чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору (пункт в ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права»).

2. Академічний плагіат – оприлюднення (частково або повністю) наукових (творчих) результатів, отриманих іншими особами, як результатів власного дослідження (творчості) та/або відтворення опублікованих текстів (оприлюднених творів мистецтва) інших авторів без зазначення авторства (ч. 4 ст. 42 Закону України «Про освіту»).

3. Науковий результат – нове наукове знання, одержане в процесі фундаментальних або прикладних наукових досліджень та зафіксоване на носіях інформації. Науковий результат може бути у формі звіту, опублікованої наукової статті, наукової доповіді, наукового повідомлення про науково-дослідну роботу, монографічного дослідження, наукового відкриття, проекту нормативно-правового акту, нормативного документа або науково-методичних документів, підготовка яких потребує проведення відповідних наукових досліджень або містить наукову складову, тощо (п. 22 ст. 1 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність»).

4. Науково-технічна інформація – будь-які відомості та/або дані про вітчизняні та зарубіжні досягнення науки, техніки і виробництва, одержані в ході науково-дослідної, проектно-технологічної, виробничої та громадської діяльності, які можуть бути збережені на матеріальних носіях або відображені в електронному вигляді (абз. 2 ст. 1 Закону України «Про науково-технічну інформацію») [4].

Крім того в освітньому та науковому середовищах гарантами чесності, довіри та справедливості в навчально-дослідній діяльності є академічна доброчесність, тобто морально-етичні засади норм поведінки, що формують не лише вміння та навички використання особистих доробків, а й культуру відповідального та поважного ставлення до знань. Вони вимагають належного рівня використання інформації та персонального внеску у навчальний процес та процес дослідження.

Зазначимо, що внутрішніми положеннями всіх закладів вищої освіти України, які ґрунтуються на вищезазначених нормативно-правових актах, окреслені основні принципи академічної доброчесності та

наслідки їх порушення. Ці правила стосуються як викладачів та науковців, так і студентів. Наприклад, у Положенні про академічну доброчесність в Івано-Франківському навчально-науковому юридичному інституті Національного університету «Одеська юридична академія» у розділі 8 «Відповідальність» зазначено:

8.1. За порушення академічної доброчесності педагогічні, науково-педагогічні та наукові працівники можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: письмове попередження; позбавлення почесних звань, відзнак, нагород, присуджених Інститутом; виключення із членів дорадчих та колегіальних органів, робочих органів Інституту або обмеження права на участь у роботі таких органів на певний термін.

8.2. За порушення академічної доброчесності здобувачі вищої освіти можуть бути притягнені до такої академічної відповідальності: повторне проходження оцінювання (контрольна робота, іспит, залік тощо); виключення з рейтингу претендентів на отримання академічної стипендії, позбавлення академічної стипендії; порушення відповідно до чинного законодавства клопотання про відмову у присудженні певних видів стипендії; позбавлення наданих закладом освіти пільг з оплати навчання; виявлення двох і більше фактів академічного плагіату у роботах здобувача вищої освіти може бути підставою для відрахування із закладу вищої освіти.

8.4. До здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників, можуть застосовуватись й інші види відповідальності згідно чинного законодавства» [5].

Крім того вищий навчальний заклад, який допускає недоброчесність, також зазнає підриву репутації, зниження авторитету та рівня довіри з боку наукової спільноти.

Отож юридична відповідальність за порушення авторських прав чи плагіат – це не лише норма закону, а й обов’язкова морально-етична норма. У сучасному правовому суспільстві захист прав особи неможливий без дотримання принципів академічної доброчесності. Академічна доброчесність формує громадянську, правову та духовну культуру майбутніх фахівців, сприяє розвитку законності та поваги до інтелектуальної діяльності. Тому інтеграція правових механізмів у освітній процес є необхідною умовою для формування відповідального громадянина та фахівця.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>

2. Крусян А. Р. Актуальні проблеми права інтелектуальної власності в Україні: конституційно-правовий контекст. *Юридичний вісник*. Одеса : Гельветика, 2019. № 4. С. 21–29. DOI: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i4.939>. URL: <http://yuv.onua.edu.ua/index.php/yuv/article/view/939/938>

3. Кримінальний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

4. Міністерство освіти і науки України. Методичні рекомендації щодо запобігання академічному плагіату. Київ, 2020. URL: [Rekomendaciyi_MONU_s18.pdf](#)

5. Положення про академічну доброчесність в Івано-Франківському навчально-науковому юридичному інституті Національного університету «Одеська юридична академія» URL: <https://iflaw.edu.ua/wp-content/uploads/2025/03/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F-%D0%BF%D1%80%D0%BE-%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%83-%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C.pdf>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-568-9-8>

PROFESSIONAL RESILIENCE AS A CORE DETERMINANT OF PSYCHOLOGISTS' COMPETITIVENESS UNDER SOCIAL TRANSFORMATIONS

Varina H. B.

*Master of Psychology, Senior Lecturer at the Department of Psychology
Bogdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University
Zaporizhzhia, Ukraine*

In contemporary society, which is undergoing profound social transformations, the professional activity of psychologists acquires new meaning and significance. Intensive changes in social, economic, and cultural domains, the digitalization of communication, ongoing warfare, mass migration, and increased levels of psycho-emotional tension among the population have a substantial impact on the working conditions of psychological specialists [11]. As a result of these transformations, the demand for highly qualified psychologists capable of effectively responding